

Apeninskom poluotoku, ali i ostatku Sredozemlja. Povrh svega navedenog, i sam Beccadelli kao da nije mirovao. Bologna, Rim, Venecija, Dubrovnik i Toskana tjerali su ga da se prilagođava temeljno različitim povijesnim, društvenim i kulturnim okruženjima, što je on, čini se, stoički podnosio. U tom smislu knjiga Tanje Trška zaista je velik pothvat, koji je tražio nemjerljivo znanje i upornost. Ova knjiga snažno je obogatila hrvatsku historiografiju, i to ne samo kad je u pitanju Lodovico Beccadelli, već humanistička kultura općenito. Stoga ona ima sve predispozicije da u tom smislu postane nezaobilazna referenca. Zbog detaljnosti i sveobuhvatnosti, promišljenoga i odmjerena metodološkog pristupa, teme, ali iskreno i zbog činjenice da je ipak napisano na „velikom” jeziku, vjerujem da će ovo djelo imati i međunarodni odjek. Ova je knjiga također još jedan dokaz dobro znane činjenice da je, osim po znanstvenoj produkciji, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku u samom vrhu hrvatskoga izdavaštva kad je riječ o djelima u području humanističkih i društvenih znanosti.

Vedran Stojanović

Vesna Miović, *Dubrovački ples s kugom: vrijeme Lazareta na Pločama*, Zagreb; Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2022, 232 stranice

Jedan od najvažnijih događaja 21. stoljeća, koji je obilježio cijeli svijet, jest pojava koronavirusa. Iako bi se moglo reći da je iz povjesničarske perspektive pretenciozno-proročki nazvati nešto *najvažnijim događajem*, jer tek smo zakoračili u drugo desetljeće, ipak mislim da s punim pravom možemo pandemiju bolesti COVID-19 već sad odrediti kao jedan od *ključnih momenata* čitavoga jednog stoljeća. Utjecaj ove pandemije bio je, i još uvijek je, vidljiv na

svakom polju čovjekova djelovanja. Korona je utjecala na sve – od političkih, geopolitičkih i ekonomskih aspekata pa sve do svakojakih elementarnih procesa svega onoga što čini čovjekovu svakidašnjicu. Zbog tih velikih i sveobuhvatnih reperkusija korone na ljudski život javio se mehanizam *pogleda u prošlost*. Dva su ključna razloga zašto su ljudi u trenutku kad je zavladała korona tražili iskustva svojih prethodnika koji su se suočavali s raznim epidemijama i bolestima. Prvi je onaj pragmatični. Oni koji su u svojim rukama imali moć odlučivanja tražili su pouku iz prošlosti. Povijesna lekcija trebala je odgovoriti na pitanje kako djelovati. Drugi razlog jednostavna je želja većine pojedinaca za okusom doživljaja ljudi koji su se već našli u sličnoj poziciji prijetnje i iskušenja različitih bolesti. U svjetlu ovakvih događaja kao nezaobilazan *pogled u prošlost* javlja se knjiga Vesne Miović *Dubrovački ples s kugom: vrijeme Lazareta na Pločama* u izdanju Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Ova monografija nastala je kao slijed autoričnih istraživanja o ulozi osmanskoga emina, službenika zaduženog za ubiranje poreza pri trgovini s Osmanskim Carstvom, koji je tada stanovao u Lazaretima na Pločama, i autoričnih istraživanja o Lazaretima s naglaskom na urbanitet toga prostora. U 12 poglavlja s 38 fotografija i dvije tablice analiziran je suživot grada i njegovih stanovnika s kugom od sredine 17. stoljeća do sloma Republike. Knjiga započinje *Predgovorom* (7-8), nakon kojega slijedi *Uvod: prvi koraci* (9-22), u kojem se prikazuju glavni aspekti zarazne bolesti kuge s naglaskom na Dubrovnik. Dan je pregled zdravstvene politike dubrovačke vlasti u periodu od crne smrti 1347./48. do kraja 16. stoljeća, kad se gradi lazaret na otoku Lokrumu, a već djeluje lazaret na Dančama. U poglavlju *Rađanje Lazareta na Pločama* (23-40) fokus je stavljen na izgradnju, održavanje i prostorno uređenje kompleksa trgovačkoga Lazareta na Pločama. Kao logičan nastavak, u sljedećem poglavlju, *Službenici saniteta na Pločama* (41-50), raščlanjen

je organizacijski element Lazareta, ali i cijelih Ploča. Tako je analizirana uloga glavne i odgovorne osobe – kapetana Lazareta, koji je ujedno bio i kapetan Ploča. Prikazane su i dužnosti vojnika saniteta koji su vodili brigu o provođenju karantenskih mjera, ali i o redu na cijelim Pločama. Važnu ulogu u Lazaretima imali su i fakini, koji su unosili te raskuživali robu. Autorica je posljednje stranice ovoga poglavlja posvetila dubrovačkom eminu, osmanskome službeniku koji je na Pločama ubirao carinu od osmanskih i drugih stranih trgovaca, ali i trećinu zarade od prodaje dubrovačke soli osmanskim podanicima. Nakon uvida u organizacijsku strukturu Lazareta slijedi bogato ilustrirano poglavlje naziva *Tabor* (51-58). U njemu je opisan izgled te funkcija Tabora, mjesta namijenjenog trgovanju. Nalazio se nasuprot Lazaretima na Pločama, a bio je izoliran te zidom i raštelama ograđen prostor. *Knjige karantene: ljudi, roba i poslovi* (59-81) poglavlje je u kojem je autorica analizirala podatke koji se nalaze u 14 knjiga karantene u razdoblju 18./19. stoljeća. Najprije je detaljno objašnjeno trajanje karantene, koje je bilo različito te je ovisilo o zdravstvenom stanju mjesta odakle je putnik došao, onome što je sa sobom nosio te o tome kojim je putem išao. Također doznajemo da su putnici osim u Lazarete bili smješteni i u mnoge druge prostore na Pločama. Predstavljen je i detaljan popis robe koja je kolala Lazaretima, od različitih sirovina, hrane i pića do odjeće. Opisani su i ljudi koji su donosili robu, od kojih su neki više desetljeća trgovali i dolazili u dubrovačke Lazarete. Autorici nisu promaknule ni knjige hipoteke, koje su se nalazile na *a tergo* stranicama knjiga karantene, čijim se iščitavanjem dobio uvid u samo poslovanje u Lazaretima. Poseban dio posvećen je prometu i karanteni brodova. *Brodovi* (71-80) bili su podvrgavani različitim zdravstvenim tretmanima, a tretmani su ovisili o tome iz kojega je područja brod doplovio. Važan element za poglavlje *Ulomci iz svakodnevnice na Pločama* (81-92) jesu zapisnici Zdravstvenoga ureda, Senata,

Kaznenoga suda i Maloga vijeća. Na temelju toga arhivskog materijala ispričane su različite priče ljudi koji su boravili na Pločama i Lazaretima. Anegdote poput pijančevanja, ljubavnih sastanaka, neposlušna i nepoštovanja pravila karantene, otmica plemića i špijunskih dogodovština dočaravaju atmosferu života u nenormalnim okolnostima, a ujedno doprinose boljem poznavanju povijesti svakodnevice. U poglavlju naslova *Sanitarni kordon na dubrovački način* (93-116) opisan je sustav zaštite kojim se grad štitio od kuge. Nakon uvida u mletački i austrijski sanitarni kordon autorica je podrobnije pristupila analizi dubrovačkoga, koji se razvio na specifičan način, a čiji zametak možemo pratiti od 30-ih godina 16. stoljeća. Kacamorti, zdravstveni službenici zajedno s barabantima, a kasnije vojnicima saniteta, uz suradnju stanovnika sela čuvali su pogranično područje zbog opasnosti od kuge. Na taj način štitilo se stanovništvo Republike, a u isto vrijeme stvarali su se uvjeti za sigurnu trgovinu na kopnu i moru. U poglavlju čiji naziv pronalazimo i u podnaslovu knjige, *Ples s kugom* (117-168), prikazani su konkretni primjeri kako se Dubrovnik nosio s problemima nevidljivoga neprijatelja koji je u nekoliko navrata pokucao na vrata teritorija Republike. Razmjena vijesti o epidemiji s drugim državama, koje su ponekad bile i lažne, polaganje vjere u Boga da ih zaštiti od strašne bolesti, različite preventivne mjere u kojima su sudjelovali plemići i bogati građani te sustavi obrane financirani iz bogate zaklade *Opera pia* činili su ono što je autorica nazvala *ples* Dubrovčana s kugom. U ovom poglavlju pronalazimo i dvije tablice plemića koji su birani na dužnost kacamorta – jedan popis odnosi se na vrijeme epidemije 1762. – 1767., a drugi na vrijeme epidemije 1782. – 1786. godine. Senat je 1781. godine donio odluku koja je zahtijevala veće preuređenje cijeloga kompleksa Lazareta na Pločama. Tako su u poglavlju *Odluka o preuređenju Lazareta, starog Lazareta i Tabora* (169-176) prikazani planovi renovacije, od kojih su samo neki provedeni u djelo.

Posljednje poglavlje, koje je ujedno i *Zaključak* (177-180), sukus je prethodnih poglavlja s jasnim zaključnim razmišljanjima u kojima autorica s punim pravom iznosi stav da su dubrovačke zdravstvene mjere dale odlične rezultate – trgovački promet nije se prekidao, a stanovništvo je bilo zaštićeno na najdjelotvorniji mogući način. Završni dio knjige čine *Vrela i literatura* (181-204), *Summary* (205-210), *Kazalo imena* (211-218), *Kazalo mjesta* (219-226) te *Popis izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* (227-232).

Monografija Vesne Miović, nastala na temelju mnoštva arhivskih spisa i raznovrsne literature, zaokružen je doprinos povijesti dubrovačke zdravstvene službe. Iako o prošlosti dubrovačke medicine možemo pronaći niz historiografskih radova s različitim metodološkim pristupima, neke su teme do izlaska ove knjige ostale nerazjašnjene. Pona najprije se to odnosi na sanitarni kordon, koji je sada temeljito obrađen, te na implikacije epidemije na trgovinu, koje su također raščlanjene. Ovdje treba istaknuti da je autorica napravila znatan iskorak te, osim analiza iz zdravstvene povijesti, uspjela približiti svakodnevicu života u vrijeme kužnih zaraza na području grada, u njegovim granicama i pograničnim selima. Sve u svemu, ova knjiga zasigurno će postati jedna od polazišnih točaka stručnim krugovima koji će se baviti zdravstvenom službom Dubrovnika i drugih gradova, ali i zanimljivo štivo svakome tko ju uzme u ruke.

Ante Matuško

Roberta Anderson, Charlotte Backerra, ur., *Confessional Diplomacy in Early Modern Europe*, New York: Routledge, 2021, 276 stranica

Ovu studiju posvećenu konfesionalnoj diplomaciji u ranome novom vijeku uredile su Roberta Anderson sa Sveučilišta Bath Spa,

čiji je istraživački interes, među ostalim, bila i povijest ranonovovjekovne diplomacije s naglaskom na zbivanjima na engleskom dvoru, i Charlotte Backerra, predavačica ranonovovjekovne povijesti na Sveučilištu u Göttingenu. Sadržava radove posvećene diplomatskom djelovanju ne samo pripadnika katoličke crkvene hijerarhije nego i nekih protestantskih predstavnika na europskim dvorovima u ranome novom vijeku. Knjiga je podijeljena u tri poglavlja, koja razmatraju karakteristike papinske diplomacije u ranome novom vijeku, diplomatske aktivnosti pripadnika katoličkoga klera u ranonovovjekovnim političkim okvirima te religiju kao diplomatsko pitanje.

U kraćem uvodnom dijelu urednice su kao cilj istraživanja navele definiranje razlika u pristupanju diplomaciji u laičkim i crkvenim krugovima, zatim utjecaj ispovjedničkoga rada pojedinih klerika na njihovo diplomatsko djelovanje te moguću reakciju laičkih krugova na pojavu diplomata iz crkvenih redova. Prvo poglavlje, posvećeno papinskim diplomatskim nastojanjima, otvara rad Dorote Gregorowicz pod naslovom *The Polish-Lithuanian interregna et papal diplomacy* (11-38), u kojem je autorica istaknula da je papinska diplomacija u međurazdobljima kad u Poljsko-litavskoj uniji nije bilo popunjeno prijestolje nastojala dovesti katoličke vladare spremne suprotstaviti se i pravoslavicima i protestantima, iako se sumnjalo u mogućnost njihove konverzije, ali da su dva cilja, borba protiv reformacije i zaustavljanje širenja vjerske tolerancije u pojedinim područjima, dominantni u 16. stoljeću, lagano marginalizirani u 17. stoljeću, kad se katoličanstvo etabliralo, a na istoku države Crkva se našla pred novim izazovom, pravoslavnim stanovništvom i njihovim crkvenim hijerarhijama, te katoličkim Rusinima koji su očekivali podršku Rima. Béla Vilmos Mihalik u radu *Catholics, heretics and the „common enemy”: papal diplomacy and the Great Turkish War during the papacy of Innocent XII, 1691-1700* (39-54) kao glavnu karakteristiku papinske